

השחיתות הציבורית

בישראל

פתיחה במסע

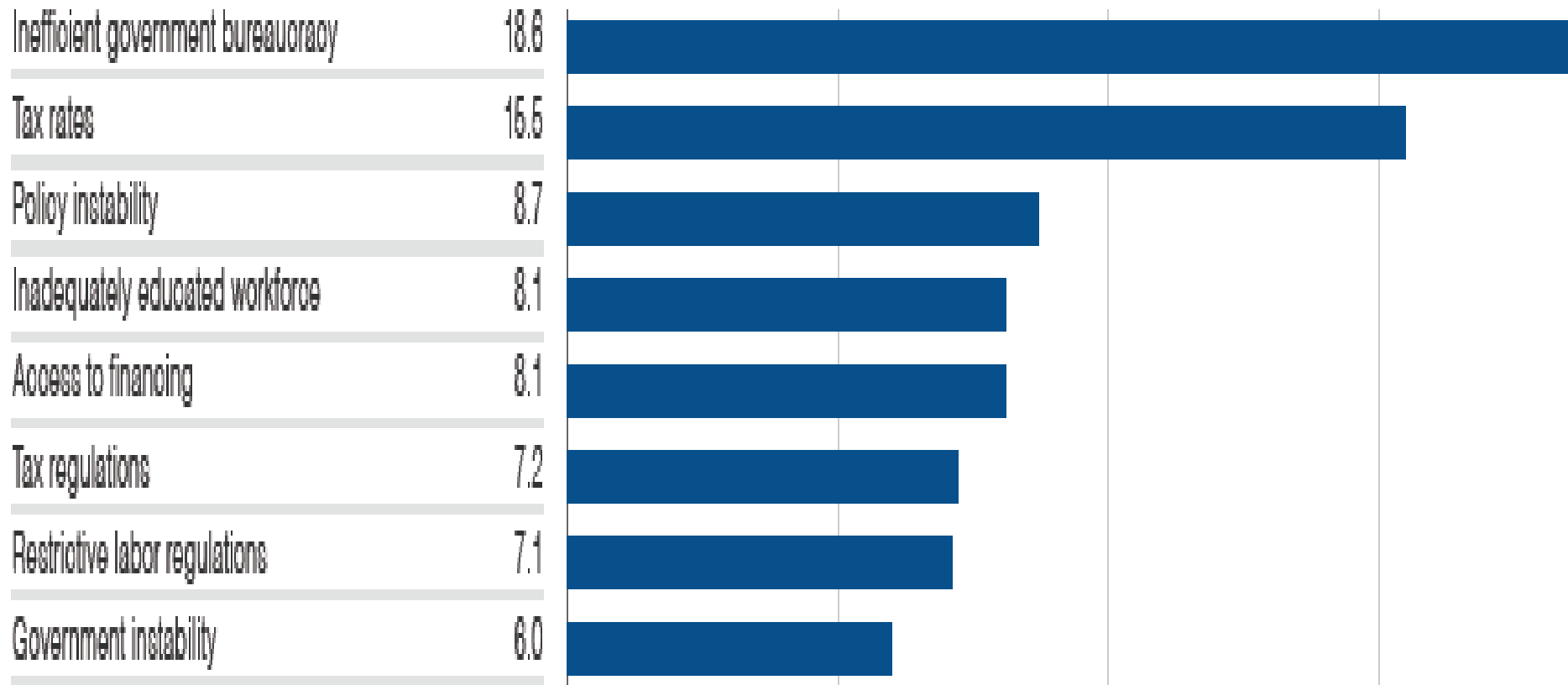
דרור שטרום

המכון הישראלי לתכנון כלכלי

הגדרה

Most problematic factors for doing business

Source: World Economic Forum, Executive Opinion Survey 2016

האם השחיתות בישראל מצטמצמת?

שנת תשלום	סוג החשד	היקף החשד	מספר תביעות	מספר מעורבים	כמות נאשמים	כמות נאשמות	כמות מעורבים	כמות נאשמות	סך הנזק	סך הנזק	סך הנזק
2009	הונאה	100 מיליון	10	100	10	10	10	10	100 מיליון	100 מיליון	100 מיליון
2010	הונאה	200 מיליון	15	200	15	15	15	15	200 מיליון	200 מיליון	200 מיליון
2011	הונאה	300 מיליון	20	300	20	20	20	20	300 מיליון	300 מיליון	300 מיליון
2012	הונאה	400 מיליון	25	400	25	25	25	25	400 מיליון	400 מיליון	400 מיליון
2013	הונאה	500 מיליון	30	500	30	30	30	30	500 מיליון	500 מיליון	500 מיליון
2014	הונאה	600 מיליון	35	600	35	35	35	35	600 מיליון	600 מיליון	600 מיליון
2015	הונאה	700 מיליון	40	700	40	40	40	40	700 מיליון	700 מיליון	700 מיליון
2016	הונאה	800 מיליון	45	800	45	45	45	45	800 מיליון	800 מיליון	800 מיליון
2017	הונאה	900 מיליון	50	900	50	50	50	50	900 מיליון	900 מיליון	900 מיליון
2018	הונאה	1000 מיליון	55	1000	55	55	55	55	1000 מיליון	1000 מיליון	1000 מיליון
2019	הונאה	1100 מיליון	60	1100	60	60	60	60	1100 מיליון	1100 מיליון	1100 מיליון
2020	הונאה	1200 מיליון	65	1200	65	65	65	65	1200 מיליון	1200 מיליון	1200 מיליון

ב-9 השנים האחרונות – **45** ראשי רשויות מקומיות בהליכים פליליים של שחיתות - **31** כבר הורשעו.

כל זה בנוסף לראש ממשלה, נשיא, שרים, חכ"ים, ניצבים וקצינים בכירים ורבנים.

קשה לא לראות את "הכתובת על הקיר": השחיתות נרחבת אולי אף הופכת למכת מדינה.

הנזקים הכלכליים – אדירים

מהן הציפיות מהשיטה כלכלית

- כלכלנים מדברים על: צמיחה, פריון, שיפור מאזן התשלומים
- אבל הערכים החשובים באמת הם:
- **הוגנות** ("צדק כלכלי") - מי שעובד ופועל לפי הכללים יתוגמל ומי שלא עובד לפי הכללים - ייתפס וייענש
- **חופש יזמות ותחרות: החופש ליזום להתנהל ולהתחרות**
בלי לפחד מדורסנות **May the best win**
- **רמת מחירים המאפשרת קיום סביר** (תחרותית זולה)
גם לעשירוני המעמד הנמוך והבינוני.

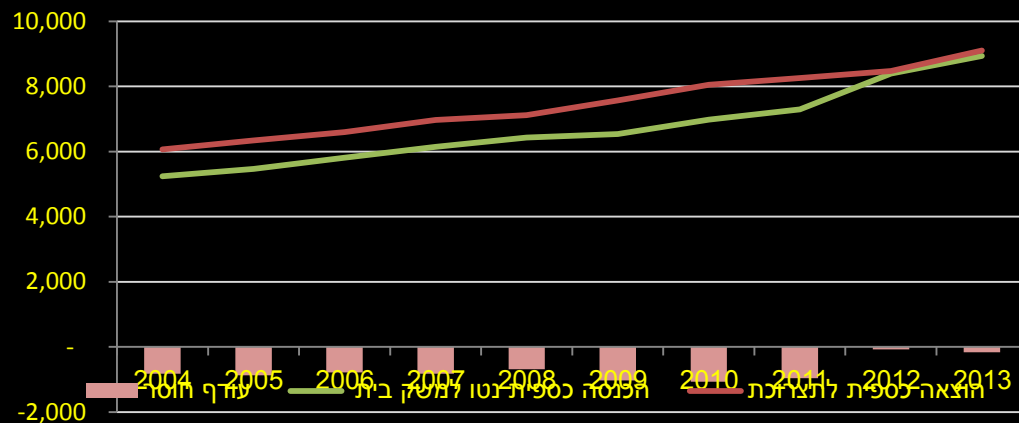
"הצד החשוך של הירח"

עשירון 3

- המעמד הבינוני נמוך (4.5-8.5 אלף ₪ לחודש) לא מצליח לסגור

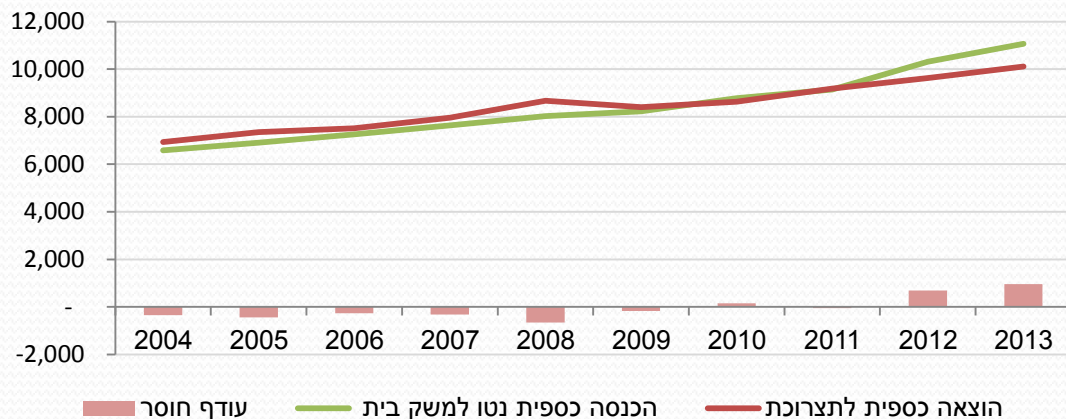
עשירון 4

- 40% מהציבור לא מצליחים לעמוד ביוקר המחיה ולספק לילדיהם תנאים הולמים

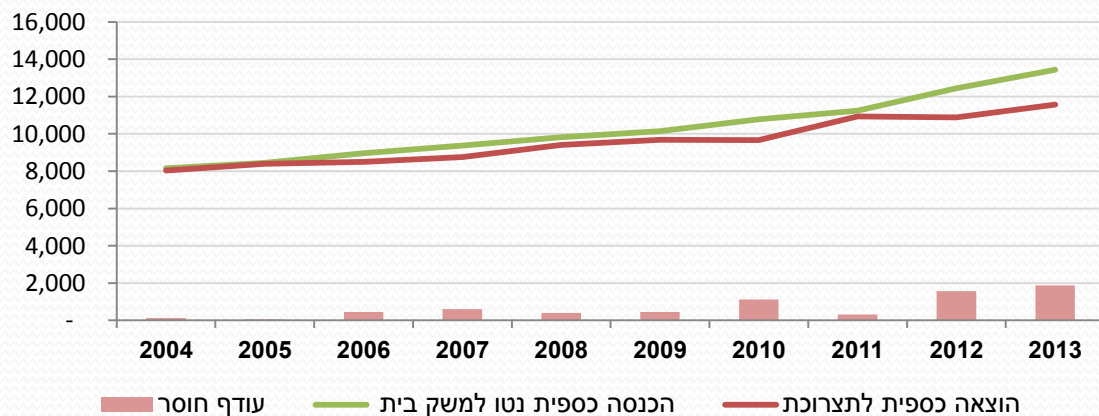
איך נראה המעמד הבינוני הקלאסי?

עשירון 5

- משקי בית שמרוויחים 10-14 אלפי ש"ח = רק שיפור קל

עשירון 6

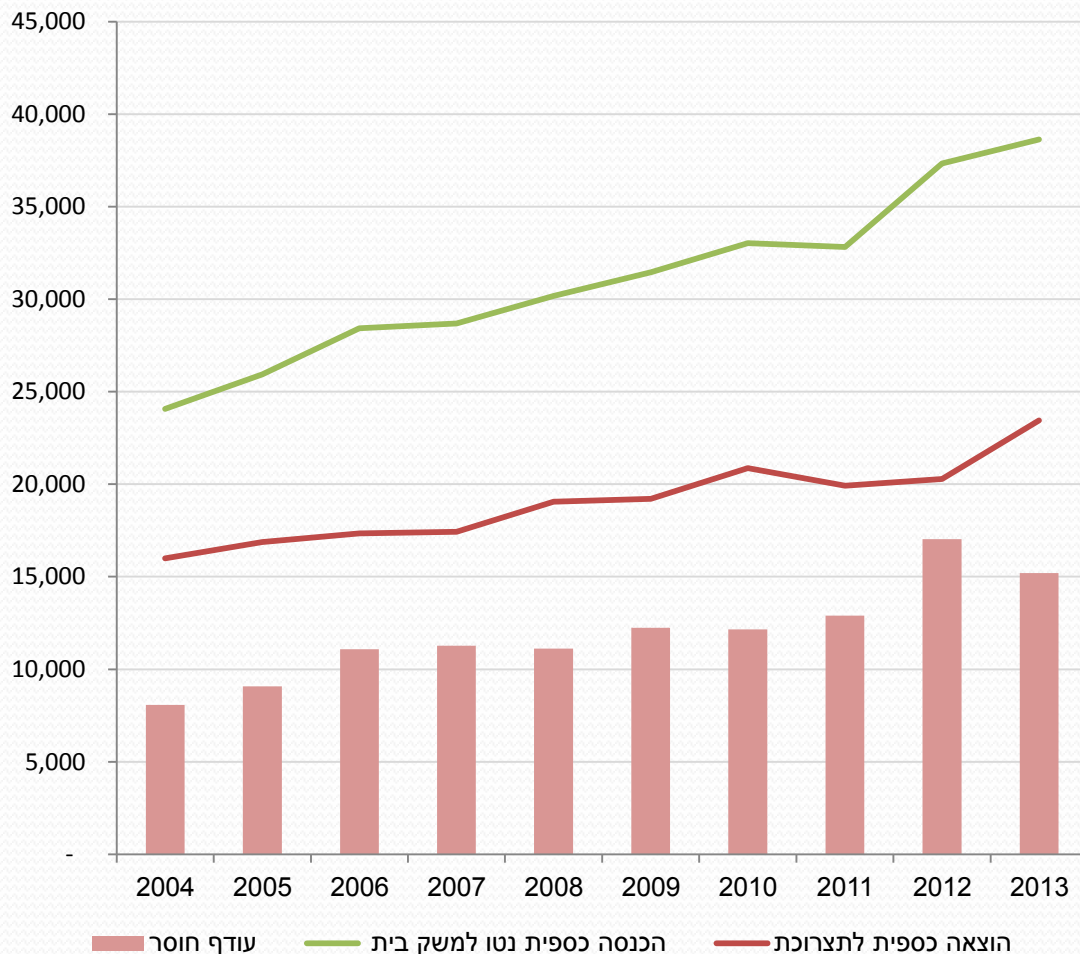

- לא מצליחים לחסוך לילדים
- הוצאה חריגה מערערת אותם בקלות

איך נראה המעמד הגבוה?

עשירונים 9-10

עשירון 10

- עודף קבוע של מעל 15,000 שלו ההוצאות
- ה"עודף" של עשירון זה רק הולך וגדל לאורך שנים
- העודף של עשירון זה גדול יותר מההוצאה של עשירוני המעמד הבינוני

תצפית תחילת מסע

- בישראל 2017 אין "כלכלה אחת חזקה" –
- יש שתי חברות מקוטבות ההולכות ומתרחקות זו מזו.
  - חברה שלא מדברים עליה – עובדת, משלמת מיסים, הולכת למילואים אבל לא מצליחה לסגור או בקושי סוגרת שוטף
  - חברה ההולכת ומתעשרת ומתרכזת בשני העשירונים העליונים – וחיה בבועה ולא רואה או מרגישה את "השכבה האחרת".
- עתידו של המעמד הבינוני נמוך לוט בערפל: ילדיו לא זוכים להזדמנות שווה והם צוברים פערים.
- בנסיבות אלה התערעות הלכידות החברתית ושל החוק ("כללי המשחק") – שאלה של זמן ועיתוי

מדוע זה רלבנטי לתופעת השחיתות?

- הטיפול בתופעת השחיתות חייב להיות מחובר **לסכנה ולאיום** שהיא יוצרת על **החברה ותפקודה** (ולא רק ליחסי פוגע-נפגע ישיר).
- מה שקובע היא **הפרספציה בעיני הציבור הרחב** –
- שהאזרח הרגיל, הממלא אחר הכללים יווכח שמי שאינו ממלא אחריהם וגונב כספים או מועל באמון ייתפס וייענש מהר.
- שמספר מקרי השחיתות הציבורית יפחת משמעותית לאורך שנים.
- **מכאן הכל מתחיל.**

מה עושות מדינות אחרות?

- סינגפור – ערכו מחקר יסודי בענין והגיעו למסקנה שהגורם העיקרי החשוב הוא משך הזמן בין ביצוע העבירה לענישה עליה.
- במילים אחרות – ככל שהציבור רואה שהעבריינים נתפסים ונענשים מהר כך גדלה ההרתעה למקסימום והשיטה נתפסת כעובדת
- רומניה ומדינות אחרות במז' אירופה – הכרזה על המלחמה בשחיתות כמאמץ לאומי, הקמת רשות מיוחדת וחוקים מיוחדים עם נטלי ראייה שונים, חילוט וכלים מיוחדים אחרים
- בישראל משך הזמן בין ביצוע העבירה להרשעה סופית: 8 - 18 שנים.

המניעים והרקע של עברייני שחיתות

Figure 7: family status prior to conviction

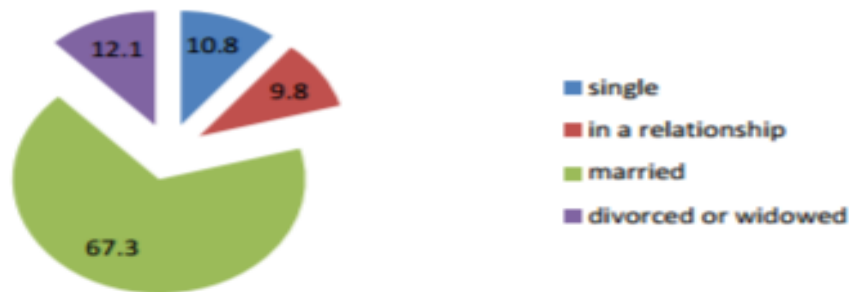
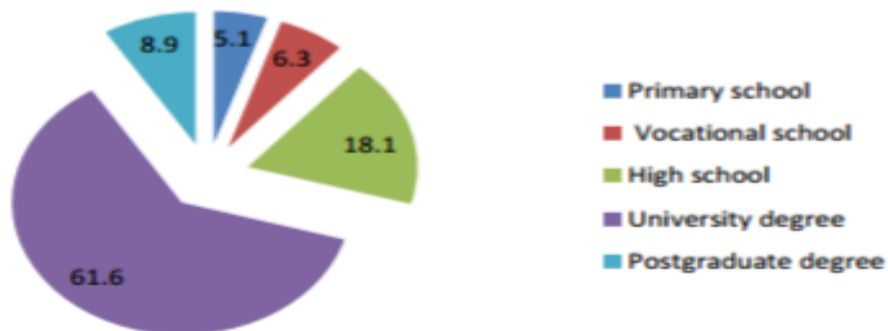

Figure 8: level of education

- בניגוד לאינטואיציה –
- רובם מהמעמד הבינוני
- רובם בוגרי אוניברסיטה
- רובם נשואים ובעלי משפחות
- רוב מכריע דתי

שאלות לדין

- למדינת ישראל תדמית אגרסיבית באכיפה שלה כלפי שרים, ראשי ממשלות ונשיאים – אם כך נשאלות שתי שאלות חשובות
  - מדוע התופעה לא נבלמת או מצטמצמת? כיצד קורה שלמרות השחיתות בוחרים מורשעים לתפקידים רמים ובכירים
  - האם הטיפול הפלילי בלבד בתופעת השחיתות הוא יעיל?
- הצעה: מימד נכון ומשלים לטיפול בבעיה - המימד הכלכלי והמנהלי ולא רק העמדה לדין פלילי כתכלית הכל, למשל:
  - מי שהורשע בשחיתות לא יוכל לשמש במשרה ציבורית, דירקטור בחברות ציבוריות וכיוצ"ב.
  - מי שהורשע בשחיתות לא יקבל כל תמיכה מהמדינה